

Strategische koers 2025 – 2030

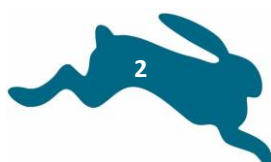

IN BEWEGING

Onderweg naar een natuurrijk
agrarisch cultuurlandschap

Inhoud

Voorwoord	3
DEEL 1 – IJssellandschap: wie wij zijn.....	4
IJssellandschap	4
Onze missie	4
Onze visie	5
Ons werkgebied.....	5
Onze middelen	6
Grond.....	6
Gebouwen	7
Kennis, expertise en inspiratie	8
Positie in de regio	8
Onze werkwijze	9
Balanceren tot kunst verheven	9
Optimaal rendement.....	10
Verbonden Landschap.....	11
Deel 2: Inzet 2025 - 2030	13
Waar komen we vandaan?.....	13
Wat komt er op ons af?.....	13
Uitgangspunten voor ons beheer 2025 - 2030.....	16
Uitgangspunten verpachting landbouwgronden binnen IJssellandschap.....	16
Uitgangspunten bos- en natuurbeheer binnen IJssellandschap	16
Uitgangspunten gebouwenbeheer binnen IJssellandschap	17
Zet de beweging in! Onze opgaven voor 2025-2030	18
I.A – Bodem- en watersysteem: Robuust in tijden van verandering.....	20
I.B – Biodiversiteit: Krachtige populaties planten en dieren	21
I.C – Cultuurhistorie: Versterken verbinding toen-nu-straks	22
II.A – Ruimte voor landbouwproductie	23
II.B – Lokaal gedragen landschap	24
II.C – Nieuw verdienvermogen	25
II.D – Minder milieu-impact	26
II.E – Balans in rust en drukte.....	27
Overzichtskaart prioriteiten 2025-2030.....	28
Financiële hoofdlijnen 2025-2030.....	29
Bijlagen.....	31

Voorwoord

Voor u ligt de nieuwe strategische koers van IJssellandschap voor de periode 2025-2030 met als titel 'Balans in beweging'. De titel verwijst naar een bekend citaat van Albert Einstein: *"Het leven is als fietsen. Om in balans te blijven moet je in beweging blijven."* Juist in deze tijd met grote opgaven en uitdagingen moeten we als IJssellandschap in beweging blijven. We kennen de richting die we op willen op weg naar een duurzaam natuurrijk agrarisch cultuurlandschap, maar weten niet altijd exact welke stappen we moeten zetten in de complexe werkelijkheid. Door te doen wat we wel kunnen, komen we verder dan door niets te doen. Immers, door te doen kun je leren waardoor je de complexe werkelijkheid beter kunt doorgronden. Daarom willen wij als IJssellandschap in beweging zijn en blijven met boeren, bewoners, vrijwilligers, andere ondernemers en partners. Samen zoeken en vinden we de balans tussen bescherming en gebruik van ons waardevolle landschap.

In deze strategische koers hebben we opgeschreven hoe wij naar onszelf kijken in deze tijd en welke opgaven wij de komende 6 jaar willen gaan oppakken. Deze strategische koers is allereerst een richtsnoer voor de eigen organisatie, waarin we beschrijven hoe we werken en welke doelen we de komende 6 jaar willen realiseren. Daarnaast heeft dit document als doel om helder en transparant te zijn naar onze partners, over wat ze van ons kunnen verwachten en waar wij graag samen met hen willen optrekken. Een document dat uitnodigt voor samenwerking.

Het document bestaat uit twee delen. In deel I van dit koersdocument schetsen we de hoofdlijnen van onze strategische keuzes, deze keuzes zijn in deel 2 uitgewerkt in concrete opgaven die we in de periode 2025-2030 willen realiseren.

Een belangrijk onderdeel bij de totstandkoming van dit plan waren de gesprekken die we met de medewerkers, vrijwilligers, raad van advies, bestuur pachtersvereniging en enkele externe partners hebben gevoerd. In die gesprekken hebben we opgehaald hoe er tegen IJssellandschap en onze opgaven wordt aangekeken en wat van ons gevraagd of verwacht wordt. De input die we gekregen hebben is verwerkt in de koers.

We wensen u veel leesplezier!

Bestuur IJssellandschap

Godelieve Wijffels (voorzitter)

Marius Werker (penningmeester)

Marieke Butterhoff (secretaris)

Frans Holleman (algemeen bestuurslid)

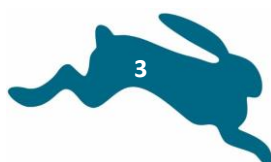
Karin van der Toorn (algemeen bestuurslid)

Directie IJssellandschap

Judith Snepvangers (algemeen directeur)

Rudi Nieuwenhuizen (financieel directeur)

Olst, 10 september 2024

DEEL 1 – IJssellandschap: wie wij zijn

IJssellandschap

IJssellandschap is een particuliere landgoedstichting met ruim 4100 ha grond en ca. 100 veelal historische gebouwen in en rondom Deventer. IJssellandschap heeft een lange maatschappelijke historie die terugvoert naar de middeleeuwse gast- en zorghuizen in de stad. In een akte uit 1267 wordt een van onze rechtsvoorgangers, het Heilige Geest Gasthuis, al genoemd. Grond en boerderijen werden vroeger door de bewoners van de gasthuizen ingebracht in ruil voor inwoning en zorg. Die bewoners werden daarom ook wel kostkopers genoemd. Zij 'kochten hun kostje' door de inbreng van hun bezit. Die bezittingen voorzagen de gasthuizen en haar hulpbehoevenden van voedsel en inkomsten. Met de groei van Deventer kwamen er door de eeuwen steeds meer gasthuizen. Tezamen werden deze De Verenigde Gestichten genoemd. Pas in 1986 werden de Verenigde Gestichten definitief gesplitst. De zorgtaken die er toen nog waren zijn overgegaan naar het huidige Zorggroep SOLIS. De landerijen en gebouwen van de Verenigde Gestichten werden ondergebracht in stichting IJssellandschap met een nieuwe 'zorg' opdracht: de zorg voor een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap.

Meer over het ontstaan van IJssellandschap <https://www.youtube.com/watch?v=tYcEDKRQ0vE>

Onze missie

Onze missie is een **natuurlijk agrarisch cultuurlandschap** rond Deventer.

- **Natuurlijk landschap:** een landschap met gezonde populaties van nature voorkomende planten en dieren, die gedijen in een schoon milieu, met een gezonde bodem en voldoende water. Een landschap waar we ruimte geven aan natuurlijke processen. Een landschap waar het goed leven is voor planten en dieren.
- **Cultuurlandschap:** een landschap dat door de eeuwen heen door mensenhanden is gevormd en dat we ook in deze tijd als mensen verder vormen. Een landschap met historische erven, gebouwen, ensembles en structuren. Een landschap dat de spiegel is van ons handelen en onze identiteit. Ons landschap.
- **Agrarisch landschap:** een landschap waar de productie van voedsel¹ een plek heeft, ten behoeve van de producten zelf en de regionale economie, maar ook omdat agrarisch gebruik onderdeel is van de intrinsieke kwaliteit van ons landschap (historische erven en landerijen, kleinschaligheid, etc.).
- **Een landschap met waarde voor alle bewoners en gebruikers (planten, dieren en mensen).** Een landschap waar wilde planten en dieren floreren. Een landschap waar het goed ondernemen, leven en genieten is. Een inspirerend en gezond landschap dat stad en land verbindt, waar ruimte is voor beleving en recreatie.

Wij zetten ons iedere dag in voor dit **natuurlijke agrarische cultuurlandschap** waarbij we streven naar de juiste balans in alle functies. Met waarde voor alle bewoners en gebruikers (planten, dieren en mensen), waarbij voor ons **natuurwaarde, cultuurhistorische waarde, productiewaarde** (incl. economische waarde) en **belevingswaarde** centraal staan.

En wij blijven dit tot in lengte van jaren doen...

¹ Waardevolle landbouwproductie is breder dan alleen voedsel, ook de productie van biobased bouwmaterialen, bomen en struiken zijn voor IJssellandschap onderdeel van een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap.

Onze visie

IJssellandschap werkt **toegewijd** en **toekomstgericht** aan een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap. Wij zijn **hoeder** van de groene omgeving rond Deventer.

IJssellandschap richt zich op de lange termijn bij het beheer en de ontwikkeling van onze landerijen en gebouwen. **Continuïteit** is voor ons een groot goed. Vanuit onze historie weten wij echter ook dat verandering de enige constante is in het IJssellandschap. We hebben lef en omarmen innovatie en experimenten als onze doelen daarom vragen. Behoud door ontwikkeling.

IJssellandschap is een **solide, zelfstandige, onafhankelijke** stichting met een gezonde eigen financiële basis. Wij zijn de brede schouders van het landschap waar boeren, andere ondernemers, bewoners en bezoekers op kunnen vertrouwen.

Wij werken **samen** om meerwaarde te realiseren voor planten en dieren, onszelf en anderen. We dragen waar mogelijk bij aan de brede welvaart in ons werkgebied, maar verliezen daarbij ons eigen belang niet uit het oog. Wij verbinden, verleiden en stimuleren anderen om met ons samen te werken aan onze missie. Wij zijn hierin **actief** en **resultaatgericht**.

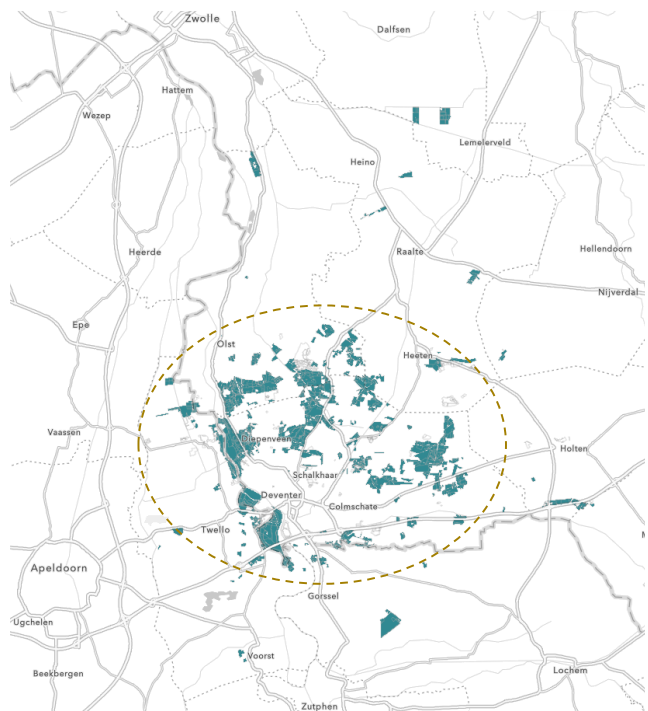
Diversiteit is een groot goed voor IJssellandschap. Alle plekken zijn anders, alle mensen zijn anders, de natuur is overal anders. Een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap kent geen vast receptenboek. De **balans** tussen ingrediënten is op iedere plek anders, met een **robuust, groen en duurzaam** landschap dat tegen een stootje kan als resultaat.

Ons werkgebied

IJssellandschap is vanuit haar historie verbonden aan Deventer. Die verbinding koesteren we ook in deze tijd. 95% van onze huidige grondpositie ligt binnen een straal van zo'n 10 km rond Deventer. Dit noemen we ons **kerngebied**. Hier ligt ons hart!

Binnen ons kerngebied zoeken we naar mogelijkheden om gebieden te verbinden, vergroten en optimaliseren (minder kleine snippers). Met als doel krachtige en efficiënte natuur- en bosgebieden, en een goede landbouwstructuur.

De grondpositie buiten ons kerngebied is vaak historisch aan ons verbonden. Toch zien we hier veelal meer mogelijkheden voor ruiling of vervreemding of maken we andere investeringskeuzes bij ontwikkeling.

Onze middelen

Grond

De grond van IJssellandschap is het belangrijkste middel om onze missie te realiseren. IJssellandschap heeft circa 4.600 ha grond in eigendom en beheer, verdeeld over diverse landgoedcomplexen en gebieden in ons kerngebied, en daarbuiten een aantal losse percelen.

Kenmerkend voor een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap is de kleinschaligheid met afwisseling tussen landbouwgronden, bossen, natuurgebieden en erven. Het geheel van een cultuurlandschap is meer dan de som der delen. Verweving staat hierbij centraal. Het versterken van de natuurwaarde, cultuurhistorische waarde, productiewaarde en belevingswaarde is overal van belang, maar de balans tussen waarden is op iedere plek anders.

Van oudsher maken we binnen IJssellandschap onderscheid tussen landbouwgronden en bos/-natuurgronden. Dit komt voort uit diverse wet- en regelgeving (denk hierbij aan ruimtelijke ordening, pachtwetgeving) en onze beheerkeuzes (landbouwgrond beheerd door de boer, natuur-/bossen door onszelf). De verhouding tussen landbouwgrond en natuurgrond is 60-40%. Wij denken dat dit een juiste balans is voor IJssellandschap in deze tijd. In de praktijk werken wij zowel aan meer natuurinclusieve landbouw als aan meer landbouwinclusieve natuur (boeren betrekken in natuurbeheer).

	Eigendom [ha / %]		Beheer derden [ha / %]		Totaal [ha / %]	
Grond	4.152	100%	525	100%	4.677	100%
Landbouwgrond	2.509	60%	350	67%	2.859	61%
Natuur, bossen, parken en tuinen	1.643	40%	175	33%	1.818	39%
binnen gemeente Deventer	2.374	57%	100	19%	2.474	53%
binnen gemeente Olst-Wijhe	889	21%	165	31%	1.054	23%
binnen gemeente Voorst	366	9%	110	21%	476	10%
overige gemeenten	523	13%	145	28%	668	14%

[Cijfers op 31-12-2023]

Bossen, natuurgebieden, parken en tuinen

Het beheer van bossen, natuurgebieden, parken en tuinen wordt van oudsher door IJssellandschap zelf uitgevoerd. De uitvoering van het werk wordt deels door onze eigen groenmedewerkers gedaan (ca. 50%) en deels door derden. Allereerst zijn dit onze eigen pachters, die veel van onze natuurgraslanden onderhouden. Daarnaast zetten wij voor ons bos- en natuurbeheer gespecialiseerde groenaannemers in. Beheervrijwilligers van diverse groepen helpen ons om arbeidsintensieve klussen, vaak voor specifieke plant- of diersoorten, uit te voeren.

Landbouwgronden

Vrijwel alle landbouwgrond wordt aan boeren verpacht. Zij gebruiken deze grond voor hun eigen bedrijfsvoering. De opbrengsten uit de pacht vormen de grootste bron van inkomsten voor IJssellandschap. Met onze pachters werken we aan toekomstbestendig agrarisch ondernemerschap, dat een natuurrijke omgeving versterkt en bijdraagt aan de regionale economie door productie van voedsel en andere agrarische producten (zoals biobased (bouw)materialen).

IJssellandschap heeft 165 unieke pachtrelaties. Van de 100 pachters met een pacht > 5 ha, is het merendeel melkveehouder (90%). Ca. 10 % richt zich op plantaardige teelten, voornamelijk akkerbouw en enkele groenten- en fruittelers. Zeven pachters zijn biologisch en ca. 20% van de pachters doet mee aan een duurzaam label zoals PlanetProof.

Gebouwen

De gebouwen die wij in eigendom of beheer hebben zijn verdeeld over 76 adressen. Onze gebouwen worden grotendeels verhuurd of verpacht aan bewoners en ondernemers, waarvan het grootste deel bestaat uit boeren en ondernemers in recreatie/horeca en zorg. Meer dan de helft van de gebouwen zijn monumentaal of karakteristiek en vormen zo een belangrijke cultuurhistorische waarde in het IJssellandschap. Het onderhoud wordt deels uitgevoerd door onze eigen 'roodploeg' (timmerman en schilders) en deels uitbesteed aan aannemers uit de regio.

	Rijks- monument	Gemeentelijk monument	Karakteristiek	Overig	Totaal	
Wonen	4	11	3	17	35	46%
Niet-agrarisch ondernemen	6	4	1	4	15	20%
Agrarisch (hoevepacht)	3	5	3	15	26	34%
Totaal	13	20	7	36	76	100%
	17%	26%	9%	47%	100%	

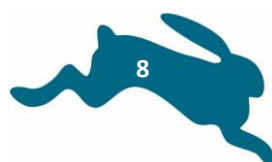
Kennis, expertise en inspiratie

IJssellandschap zet graag haar kennis en expertise in om anderen te inspireren om ook te werken aan een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap, al dan niet in ons werkgebied. We delen bijvoorbeeld onze ervaringen bij de ontwikkeling van vernieuwende concepten, zoals Keizersrande Boer 'n Buffel en Koetopia Heerlijkheid Linde, en vertellen ook hoe wij in ons dagelijks werk de balans tussen de diverse waarden en belangen opzoeken. Bij projecten en ontwikkelingen kiezen we waar mogelijk voor vernieuwing met lef om ervaringen op te doen, die we delen met anderen zodat we samen kunnen leren en het landschap verder kunnen brengen.

Positie in de regio

IJssellandschap heeft door haar unieke historie, haar grote grondbezit en haar inzet voor landbouw en natuur een stevige positie in het maatschappelijk debat in de regio. Deze positie zet IJssellandschap krachtig in om haar missie te bereiken en anderen mee te nemen om zich met ons voor een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap in te zetten.

Waar nodig nemen wij een leidende en inspirerende rol op gebied van samenwerking tussen alle partners van het landelijk gebied om samen te komen tot een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap: gemeenten, groene organisaties, boerenorganisaties, landgoederen. We richten ons hierbij op concrete en realistische initiatieven en projecten, om met onze partners onze missie dichterbij te brengen. Daarnaast zijn we regelmatig de spreekbuis van het landelijk gebied als belangrijke waarden (dreigen te) verdwijnen of kansen (lijken te) worden gemist.

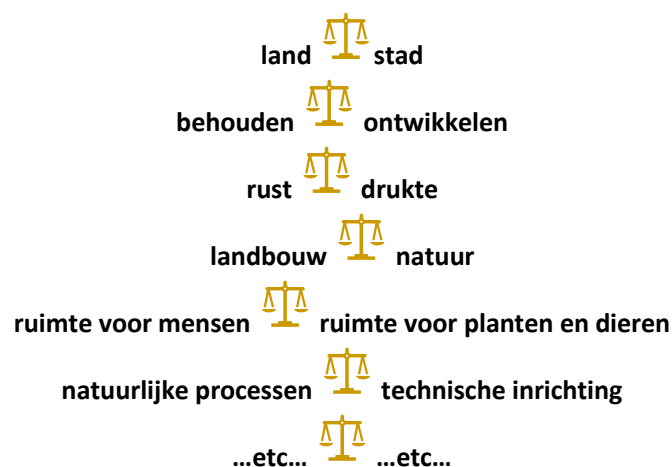

Onze werkwijze

Balanceren tot kunst verheven

Goed rentmeesterschap is in onze ogen de kunst om onze waardevolle gronden en gebouwen in **balans** te beheren en ontwikkelen. In de kern kan balans voor IJssellandschap teruggeleid worden tot een weging van het **gebruik** van grond en gebouwen door mensen (waarmee we productiewaarde en belevingswaarde realiseren) versus de **draagkracht** van het landschap, waarbij de natuurwaarde en cultuurhistorische waarde vanuit hun kwetsbaarheid vaak maatgevend zijn. Natuurwaarde en cultuurhistorische waarde vormt **het fundament** onder het landschap. Het streven naar een balans tussen gebruik en draagkracht, tussen productiewaarde, belevingswaarde, natuurwaarde en cultuurhistorische waarde, zit in onze missie verankerd en is daarmee onze dagelijkse opdracht.

Balanceren tussen:

Twee factoren zijn sterk medebepalend in deze opdracht om balans te vinden: de factoren tijd en collectiviteit.

Tijd – Met onze eeuwenoude historie en ambitie om eeuwig te blijven voortbestaan zijn morgen en overmorgen relatieve begrippen. Wij kijken ver vooruit, balans op de lange termijn is leidend in ons denken en doen.

Collectiviteit – Als maatschappelijke organisatie ‘avant la lettre’ voelen wij een sterke verantwoordelijkheid om zo veel mogelijk inwoners en bezoekers te laten profiteren van de waarden van het landschap. In een weging tussen individueel en collectief belang neigen wij van nature naar het collectieve.

Balans is voor ons geen statisch gegeven. Het is dynamisch. Alleen door in beweging te zijn, kun je je balans houden!

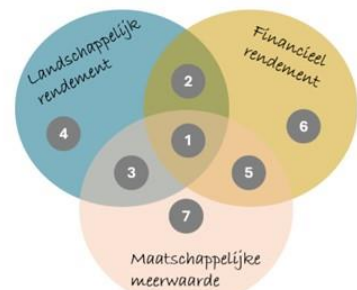
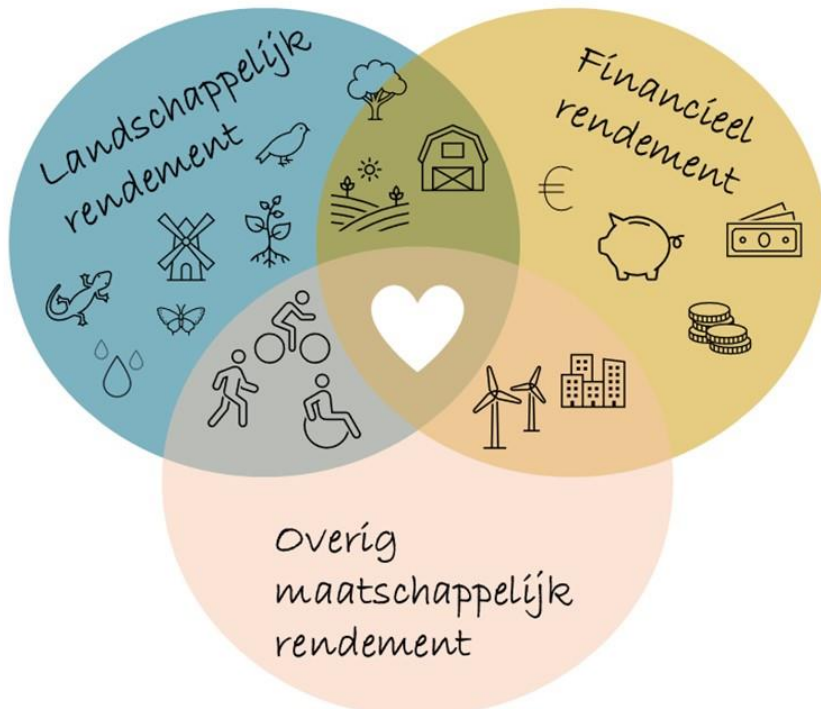

Optimaal rendement

Goed rentmeesterschap uit zich in optimaal rendement voor IJssellandschap. We zien rendement hierbij in de brede zin van het woord, als de verhouding tussen de opbrengst ('dat wat je er voor terugkrijgt') ten opzichte van de inleg ('de inspanning of investering die je er voor hebt moeten leveren').

1. **Landschappelijk rendement** met opbrengst in versterking van het natuurrijke agrarisch cultuurlandschap met waarde voor alle bewoners en gebruikers (planten, dieren en mensen): natuurwaarde, cultuurhistorische waarde, productiewaarde en beleevingswaarde.
2. **Financieel rendement** met financiële opbrengsten, nu en in de toekomst, om het werk van IJssellandschap tot in lengte van dagen te kunnen uitvoeren. Dit vormt tevens onze bijdrage aan de regionale economie, het landschap als plek om te produceren (voedsel, recreatie, etc.).
3. **Overig maatschappelijke rendement** met extra opbrengsten voor de samenleving. Dit betreft onze bijdrage aan brede welvaart (buiten het hierboven beschreven landschappelijk rendement). Zie toelichting in het tekstkader 'brede welvaart' op de volgende pagina.

Iedere dag op iedere plek in ons werkgebied willen wij het rendement van ons werk (beheer en ontwikkeling) maximaliseren. Het behalen van landschappelijk EN financieel rendement EN aanvullend maatschappelijk rendement is ons streven ('het hart' van onderstaande figuur), maar is in de praktijk slechts zelden realistisch. Door onze bijdrage aan de verschillende rendementscomponenten zo veel mogelijk concreet te maken, zorgen we in ons rentmeesterschap voor zorgvuldige afwegingen. Afwegingen die daardoor bovendien goed uitlegbaar zijn.

Aandachtspunten bij afwegingen van rendement

- 1 Ideale keuze.. Komt helaas niet vaak voor!
- 2 Prima keuze. Geef aandacht aan verbinding met de samenleving
- 3 Prima keuze. Geef aandacht aan financiële houdbaarheid op lange termijn
- 4 Prima keuze. Geef aandacht aan verbinding met de samenleving en financiële houdbaarheid op lange termijn
- 5 Goede keuze om langjarige financiële positie te borgen
- 6 Redelijk alternatief om langjarige financiële positie te borgen
- 7 Voor anderen in de samenleving...

Brede welvaart

Brede welvaart gaat in essentie over het welzijn van mensen. Het is een maatstaf voor alles dat mensen van waarde vinden. Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld. Onze missie, een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap, is volledig onderdeel van de brede welvaart. Het raakt alle thema's binnen de brede welvaart (zoals hierboven weergegeven) in meer of mindere mate.

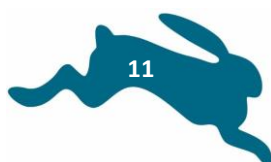
Binnen de brede welvaart herkennen wij een drietal welvaartsdoelen die indirect een positieve bijdrage hebben voor onze eigen doelstelling. Doelen waarmee we ons verbonden voelen, ondanks dat deze doelen geen onderdeel zijn van de primaire opdracht van IJssellandschap:

- ✓ Duurzame energie → vanwege de positieve bijdrage aan klimaatopgaven en indirect behoud van biodiversiteit.
- ✓ Woningen voor diverse doelgroepen → vanwege het belang van een gemêleerde plattelandssamenleving als onderdeel van het cultuurlandschap en vanuit de gedachte dat landschap van waarde mag zijn voor zo veel mogelijk bewoners en niet alleen voor een exclusief deel van de samenleving.
- ✓ Welzijn / gezondheid → omdat een natuurrijk landschap bijdraagt aan welzijn en gezondheid van mensen. Daarbij zijn wij historisch geworteld in de gezondheidszorg.

Verbonden Landschap

IJssellandschap is juridisch eigenaar van haar gronden en gebouwen. Dit prachtige vastgoed is echter opgebouwd door de eeuwen heen met de inzet van vele bewoners, boeren en andere ondernemers. Dit geeft ons de verantwoordelijkheid om ook in deze tijd het eigenaarschap waar mogelijk te delen. We doen dit door mensen ruimte te geven om in balans met onze waarden eigen initiatieven te ontplooiën, ontwikkelingen mogelijk te maken en zelf voor het landschap te zorgen.

Gevoeld eigenaarschap leidt tot meer betrokkenheid van mensen bij de opgaven waar wij als stichting voor staan. Meer begrip voor de keuzes die wij maken en respect voor de huisregels van ons landschap. Zo ontstaat een verbonden landschap: tussen mens en natuur, tussen boer en burger, tussen land en stad, etc.

IJssellandschap heeft een sterke verbinding met haar boeren, andere ondernemers, bewoners en vrijwilligers. Zonder hen geen IJssellandschap. En zonder IJssellandschap geen grond om te boeren, of gebouwen om te ondernemen of wonen.

Wij kiezen bewust voor een kleine werkorganisatie om juist samen met anderen het beheer en de ontwikkeling van onze gronden en gebouwen te realiseren. Dit maakt ons wendbaar en dichtbij, maar kent ook beperkingen, omdat onze ambities soms groter zijn dan wat behapbaar is. Een deel van de praktische werkzaamheden in het beheer blijven we zelf uitvoeren met onze vaklieden om de binding met het werkveld en het ambacht te houden, en zichtbaar en goed in contact te zijn met onze directe omgeving (boeren, bewoners, burens). Daarnaast besteden wij veel werk uit. Hierbij kiezen wij bij voorkeur voor lokale partners en duurzame relaties, zoals met aannemers, architecten, hoveniers en schilders.

Wij zijn laagdrempelig en benaderbaar als samenwerkingspartner. We kiezen bij voorkeur voor het 'verleiden en inspireren' van onze bewoners, boeren en andere ondernemers om samen stappen te zetten naar een natuurrijk(er) agrarisch cultuurlandschap. 'Eisen en dwingen' leidt op de korte termijn mogelijk tot snellere resultaten, maar op de lange termijn niet tot de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een waardevol IJssellandschap.

Van betekenis

Het landschap is van grote betekenis voor het welzijn en de beleving van de bewoners en bezoekers in en rondom IJssellandschap. Ook al kennen bewoners IJssellandschap wellicht niet bij naam, ze kennen onze gebieden wél en wonen er op loop- of fietsafstand vandaan. De Ossenwaard, Bolwerksweide en De Mars liggen letterlijk op steenworp afstand van de binnenstad en Landgoed Keizersrande is het favoriete ommetje van veel stadsbewoners. Niet alleen voor de Deventer stadsbewoners is de groene omzoming van grote waarde, ook voor dorpsbewoners is de belevingswaarde van al het omliggende IJssellandschap-groen hoog.

Dagelijks vinden dan ook veel mensen hun weg naar onze gebieden. Om te wandelen, hard te lopen, te vissen, te fietsen, met de yogamat, de hond of op het paard. Om te genieten van de natuur en wat erin te vinden is, om het hoofd leeg te maken, te mijmeren of juist lekker bij te kletsen. Met vrienden, familie, alleen.

We faciliteren deze behoeftes in onze gebieden en zetten ons samen met onze vrijwilligers en partners dagelijks vol in voor het beheer en het in stand houden van wandel- en ruiterspaden, routes en parkeerfaciliteiten.

Deel 2: Inzet 2025 - 2030

Waar komen we vandaan?

Dit is de derde visie / koersdocument die stichting IJssellandschap heeft uitgebracht sinds haar oprichting in 1986.

De eerste visie 'Goed rentmeesterschap' stamt uit 1993. In deze visie stond de kunst van een zorgvuldig rentmeesterschap centraal, in de breedste zin van het woord. Het was een leidraad voor de eerste 'jonge' jaren van de stichting IJssellandschap, om haar nieuwe zorgtaak 'voor het landschap' goed in te vullen.

In 2019 kwam het tweede visiedocument uit, LAND – GOED. In deze visie was veel aandacht voor de grondhouding van IJssellandschap: wat is 'goed' rentmeesterschap in deze tijd (2019-2024). In dit document was veel aandacht voor HOE IJssellandschap de balans duidt en bewaakt tussen draagkracht en gebruik van het landschap in een al maar voller wordende samenleving. Daarnaast werden voor de periode 2019-2024 drie speerpunten benoemd: 1) bijdragen aan vitaliteit van de streek, 2) richting geven aan kringlooplandbouw en 3) energie/klimaat (besparing, verduurzaming, adaptatie).

Terugkijkend is duidelijk dat op alle drie de speerpunten veel inzet is gepleegd en veel bereikt is de afgelopen periode. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het realiseren van Koetopia Heerlijkheid Linde, het bereiken van een CO2-neutrale stichting door realisatie van ons eigen zonnepark, het Salland Deal traject met de Rijksbouwmeesters dat leidde tot het inspirerende document 'Landschapsinclusieve landbouw in Salland', de start van de uitvoering van het programma verduurzaming panden en de ontwikkeling van een duurzame zuivelregeling voor onze pachters.

Voorliggend derde visiedocument / strategische koers bouwt rechtstreeks voort op het gedachtengoed van IJssellandschap uit beide voorgaande visies, maar meer dan in voorgaande visies is beschreven welke opgaven we concreet zien voor de komende periode. Opgaven die ons houvast en focus geven in de huidige tijd met grote dynamiek in het landelijk gebied. Opgaven die uitnodigend zijn voor onze partners om met ons samen te werken aan een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap.

Wat komt er op ons af?

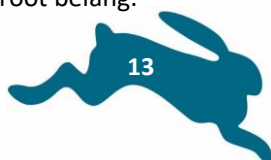
Verandering is de enige constante in het IJssellandschap. Iedere tijd kent haar eigen dynamiek, waar je ook als organisatie anders op moet (kunnen) inspelen.

Voor de periode 2025 – 2030 zien we een aantal belangrijke dynamieken en trends die veel impact zullen hebben:

Landbouwtransitie: naar een toekomstbestendig, economisch volhoudbaar bedrijfsmodel met zorg voor omgeving en milieu.

Wij verwachten positieve bijdragen van deze transitie voor de landschapskwaliteit (biodiversiteit, bodem, water, milieu, klimaat) en daarmee voor de natuur. Wij hebben zorgen dat het opbrengend vermogen per hectare zal afnemen, wat ook betekent dat de financiële inkomsten van onze boeren en daarmee van IJssellandschap zullen dalen. Dit kan een grote impact hebben op de instandhouding van IJssellandschap op de lange termijn en maakt dat nieuw verdienvermogen nodig is.

Extensievere (kringloop)landbouw en een hoog dierenwelzijn, waarbij vaak meer ruimte/dure grond nodig is, brengen een hogere kostprijs en daarmee een hogere prijs in de winkel met zich mee. De verwachting van de consumenten ten opzichte van de agrarische bedrijfsvoering en de voedselproductie is lang niet altijd in balans met de prijs die de consument wil of kan betalen. Stad en land, burger en boer, natuur en landbouw verbonden houden blijft van groot belang.

Energietransitie: de transitie naar duurzame (niet-fossiele) energiebronnen

Energieproductie uit wind en zon zal (nog) zichtbaarder worden in het landschap, wat grote impact kan hebben op de landschapskwaliteit. De grote uitdagingen in het stroomnetwerk zullen leiden tot nieuwe ruimteclaims op onze grondpositie (batterijen, nieuwe leidingen). De impact van de energietransitie, minder CO₂ uitstoot en daarmee een positieve bijdrage aan klimaat en biodiversiteit, moeten we goed in onze afwegingen betrekken. Verder kan de energietransitie positief bijdragen aan het oplossen van het negatieve financiële verschil dat ontstaat bij minder intensief gebruik van grond voor voedselproductie.

Klimaat- en biodiversiteitscrisis: relatief snelle wijziging van het klimaat - droger en warmer (zomer), natter en warmer (winter) - en de toenemende gebruiksdruk in het landelijk gebied heeft grote effecten op het leven en leefgebied van planten en dieren (en mensen).

Wij verwachten dat diverse soorten planten en dieren niet snel genoeg kunnen meebewegen met het veranderende klimaat en zullen afnemen of zelfs verdwijnen. Nieuwe soorten zullen verschijnen, maar door de versnippering van de groene omgeving en de nog altijd toenemende gebruiksdruk in het landelijk gebied (wegenbouw, woningbouw, landbouw, energietransitie, recreatie, etc.) zullen deze soorten zich beperkt kunnen verspreiden, waardoor netto de biodiversiteit verder achteruit gaat. Dit is een wereldwijde trend. In zich ontwikkelende economieën (Zuid Amerika, Afrika, Azië) wordt de achteruitgang van de biodiversiteit verder versterkt door nog altijd doorgaande intensivering van het grondgebruik. Het effect van het klimaat op onze eigen leefomgeving wordt langzaam echt voelbaar in de samenleving. Klein lichtpuntje: wij verwachten dat er steeds meer urgentie en daarmee aandacht, middelen en inzet komt voor klimaatadaptatie, natuurherstel en ontwikkeling van het landschap.

Woningtekorten: het woningtekort loopt nog altijd op en ook het aantal m² woning per inwoner loopt nog altijd op.

In de periode 2025-2030 zal de druk, om snel meer woningen te bouwen, verder toenemen. De druk op de grondpositie van IJssellandschap op de stads- en dorpsranden neemt toe. Op (voormalige) agrarische erven kan woningbouw een bijdrage leveren aan instandhouding van (monumentale) historische gebouwen en de beheeropgave van het omliggende landschap.

Individualisering en polarisatie: de trend dat een groep mensen mondiger en meer op het eigen belang is gericht, waarbij, mede gevoed door sociale media, wij-zij denken leidt tot afstand en zelfs haat tussen groepen mensen met verschillende inzichten.

Deze trend kent negatieve en positieve effecten. Het negatieve effect van deze trend is dat we een groeiend aantal hardnekkige vooroordelen en overtuigingen tegenkomen in het werkveld waarbij het niet eenvoudig is om het gesprek aan te gaan. Daarnaast zien wij dat steeds meer mensen het recht opeisen om met hun eigen spelregels altijd en overal in onze terreinen te zijn, dit in tegenstelling met de uitnodiging om je als gast tot het landschap te verhouden met de openstellingregels zoals die gelden voor onze gebieden.

Het positieve effect zien we ook. Er ontstaat een reactie tegen bovenstaande individualisering waarbij een groeiende groep actieve burgers zich gezamenlijk voor zijn/haar omgeving wil inzetten voor bescherming en ontwikkeling van het landschap en andere collectieve waarden in het landelijk gebied. Ook het wegvallen van gevoelde gezamenlijkheid 'van weleer' en uitblijven van overheidsingrijpen in het kader van de landbouwtransitie en klimaat- en biodiversiteitscrisis, draagt bij aan de groei van deze betrokkenheid.

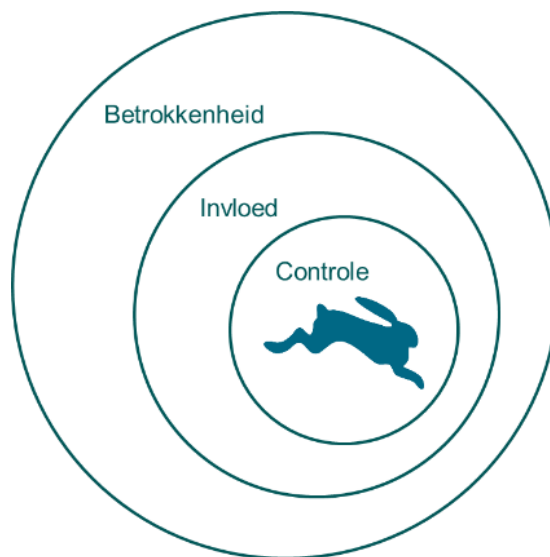

Onzekere politieke situatie – op diverse overheidsniveaus zien we de laatste jaren grote en snelle verschuivingen tussen partijen, in kiezersvoorkeuren, daarnaast zijn er grote geopolitieke verschuivingen.

Wij verwachten dat deze trend aanhoudt de komende jaren. Dit maakt dat wijzigingen op belangrijke, maar controversiële beleidsdossiers voor IJssellandschap (landbouwtransitie, natuurbeleid, pachtbeleid) naar verwachting niet snel zullen gaan. De geopolitieke onzekerheid kan zorgen voor onvoorspelbare, snelle koerswijzigingen. Voor IJssellandschap betekent dit dat we op onze eigen kracht en stabiliteit moeten vertrouwen, en daarbij voldoende flexibel moeten zijn.

IJssellandschap is een regionale speler. Wij hebben zeer beperkt invloed op bovenstaande dynamieken en trends. Lokaal en regionaal worden we als relatief grote grondeigenaar met veel (praktijk)kennis over het landschap voldoende gehoord door overheden (provincie, gemeenten, waterschap) en samenwerkingspartners. We moeten blijven investeren in ons netwerk om in gesprek te zijn en gezien en gehoord te worden.

We zijn ons ervan bewust dat we nationaal en internationaal veel minder invloed kunnen uitoefenen. Dat accepteren we.

Uitgangspunten voor ons beheer 2025 - 2030

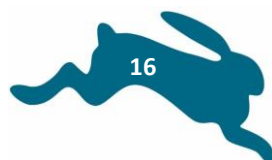
Driekwart van onze tijd en inzet gaat naar het beheer van het bestaande. Continuïteit van beheer is van groot belang voor het borgen van de huidige kwaliteit van ons landschap. Dit doen wij door bij het beheer van onze landbouwgronden, bossen en natuurgebieden, en onze gebouwen te werken vanuit onderstaande uitgangspunten.

Uitgangspunten verpachting landbouwgronden binnen IJssellandschap

1. Pachters en IJssellandschap zijn partners onderweg naar een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap. IJssellandschap zet in op een pachter-verpachterrelatie met respect voor wederzijdse belangen en ruimte voor dialoog.
2. Boeren ondernemen voor eigen rekening en risico. IJssellandschap drukt gewenste veranderingen in de bedrijfsvoering niet door, maar stimuleert, overlegt, verleidt en faciliteert;
3. Het boerenbedrijf is in onze ogen een beheerder van land en grond, die naast haar kerntaak = productie van voedsel ook natuur en landschap produceert en daarvoor beloond mag worden. We stimuleren de bredere inzet van landbouw als beheerder van het buitengebied die ook zorgt voor een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap. Waar mogelijk laten we onze boeren meewerken in het beheer van onze natuurterreinen en landschapselementen tegen een passende beloning;
4. Reguliere pacht of in ieder geval pacht met lange termijn hoort bij de lange relatie tussen IJssellandschap en haar pachters. Het is een uitdrukking van onze wens om in partnerschap zorg voor bedrijf, mensen en gebied te delen en vooral in de continuïteit van generaties duidelijkheid te verschaffen.
 - a. Geliberaliseerde pacht wordt ingezet indien de bestemming van de grond niet duidelijk is of er andere reden is om de grond nog vrij te houden.
 - b. Erfpacht passen we toe in specifieke situaties, het biedt zekerheid, geeft flexibiliteit om diverse afspraken te maken en geeft aanvullende voordelen voor de pachter (o.a. recht op hypotheek vestiging);
5. Binnen de reguliere pacht kunnen wij bovenwettelijke duurzaamheidseisen (zoals b.v. een verbod op glyfosaat) niet eenzijdig opleggen. Via o.a. kortingen stimuleren en verleiden wij onze boeren om stappen te zetten naar een schoner milieu en meer biodiversiteit.
6. De pachtprijs is gebaseerd op het opbrengend vermogen van de grond en/of de waarde van de grond in de agrarische bedrijfsvoering;
7. IJssellandschap ondersteunt het streven naar grondgebondenheid. We streven naar een gezonde balans tussen veebezetting en grond, en zien het als een gezamenlijke opgave om voldoende grond onder de bedrijven en een goede verkaveling te krijgen;
8. IJssellandschap is dienstbaar en facilitair aan een vitale landbouwsector die gekenmerkt wordt door familiebedrijven met verschillende bedrijfsfilosofieën. Het ene bedrijf is meer natuurinclusief dan het andere. Diversiteit in de sector zorgt op de lange termijn voor een robuuste balans in economie en ecologie wat ten goede komt aan onze missie.

Uitgangspunten bos- en natuurbeheer binnen IJssellandschap

1. Ons bos- en natuurbeheer ligt vast in beheerplannen met een 6-jaarscyclus. Iedere 6 jaar vernieuwen we deze plannen;
2. Voor het bos- en natuurbeheer ontvangen wij beheervergoedingen vanuit Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Onafhankelijke monitoring wordt uitgevoerd door De

Bosgroepen en vrijwilligers. Voor het beheer van landschapselementen ontvangen wij beheervergoedingen van Kostbaar Salland in het kader van de Groene en Blauwe Dienstenregeling;

3. In vrijwel al onze bos- en natuurterreinen voeren wij actief beheer. Dit doen we zelf of met onze boeren, vrijwilligers en groenaannemers. Door te werken vanuit de gedragscode Bos en Natuur zorgen we dat de negatieve effecten op de natuur door ingrijpen van ons als mensen, beperkt blijft;
4. Onze bossen leveren, waar mogelijk, hout op dat onder andere in de bouw gebruikt wordt. De CO2 die wordt vastgelegd blijft op deze manier lang opgeslagen;
5. IJssellandschap verhuurt jacht, wildbeheer én schadebestrijding. Dit is maatwerk per gebied. In de natuurterreinen, natuurbossen en parken verhuren we alleen beheer en schadebestrijding. Daarbuiten (inclusief agrarische gronden) wordt ook de jacht verhuurd;
6. IJssellandschap gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen in haar bos- en natuurbeheer. Behalve wanneer dit aantoonbaar ecologisch de minst schadelijke methode is om invasieve exoten te bestrijden;
7. Onze bossen en natuurgebieden zijn waar mogelijk opengesteld voor bezoekers.

Uitgangspunten gebouwenbeheer binnen IJssellandschap

1. Gebouwen worden op basis van kwaliteit gecategoriseerd (rijksmonumenten, gemeentelijke monumenten, karakteristieke panden en niet-karakteristieke panden);
2. De kwaliteitscategorie vertalen we naar de gewenste kwaliteit en nemen we op in een planningssysteem voor Meerjaren Onderhoud Planning voor 30 jaar (MOP). Deze MOP wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd;
3. Wij herstellen onze monumentale en karakteristieke (historische) panden met aandacht voor het verleden en het ambacht.
 - a. Oorspronkelijke materialen (hout, steen, riet)
 - b. Respect voor oude bouwstijlen;
4. Bij nieuwbouw, verbouw en renovatie zorgen wij altijd voor een waardevolle toevoeging aan het landschap:
 - a. Goed ontworpen voor de plek in het landschap en de functionaliteit van het gebouw;
 - b. Duurzaam gebouwd (materiaalgebruik, energiezuinig/zonnepanelen);
5. Bij verbouw respecteren we het oude, maar bieden ruimte voor moderne toevoegingen en comfort, passend binnen technische en budgettaire mogelijkheden;
6. Waar mogelijk passen we natuurinclusief en natuurvriendelijk bouwen en biobased bouwmaterialen (uit eigen streek) toe.

Zet de beweging in! Onze opgaven voor 2025-2030

Een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap is niet te vatten in een blauwdruk, daarvoor is het veel te complex en dynamisch met een scala afhankelijkheden en stakeholders. Wat we wel weten is in welke richting we willen bewegen. Voor het IJssellandschap Symposium in juli 2023 kozen we niet voor niets voor het thema 'Zet de beweging in!'. Vaak weten we namelijk wel wat de richting is waarin we willen bijsturen, ook al kennen we niet precies het eindresultaat.

De opgaven voor IJssellandschap voor de periode 2025 – 2030 zijn in twee categorieën onder te verdelen.

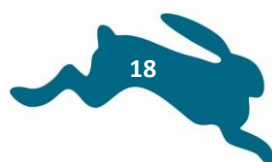
- I. **Opgaven voor het **fundament** van het landschap. De basis van een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap is de biodiversiteit, het bodem- en watersysteem en de cultuurhistorie.**
- II. **Opgaven voor het **gebruik** van het landschap. Gebruik van het landschap en daarmee van onze gronden en gebouwen is onderdeel van een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap en daarmee van onze opdracht. Het gebruik moet in balans zijn met de draagkracht van het landschap om zo het fundament niet uit haar balans te halen.**

Het gebruik van het landschap door mensen is voor IJssellandschap niet vast omlijnd en geen doel op zich.

Het gebruik van onze gronden en gebouwen wordt bepaald door de vraag vanuit de samenleving. En deze vraag verandert in de tijd, denk bijvoorbeeld aan de vraag om ruimte voor duurzame energie-opwekking, welke eind vorige eeuw nog nauwelijks bestond. Inwoners, boeren en andere ondernemers, overheden en maatschappelijk partners hebben collectief of individueel verlangens en behoeften om het landschap te mogen gebruiken en benutten.

Het gebruik van het landschap moet ten dienste staan aan het landschap en daarmee landschappelijk of financieel rendement opleveren, en waar mogelijk ook breed maatschappelijk rendement. Het gebruik mag het fundament van het landschap niet uit balans brengen.

IJssellandschap borgt of het gebruik in balans is en blijft met het fundament, en de kosten met de baten, nu en voor volgende generaties.

Opgaven IJssellandschap 2025 – 2030

I. Opgaven voor versterking fundament

Bodem- en
watersysteem
**Robuust in
tijden van
verandering**

Biodiversiteit
**Krachtige
populaties
planten en
dieren**

Cultuurhistorie
**Versterken
verbinding
toen-nu-
straks**

II. Opgaven voor waardevol en passend gebruik

Ruimte voor
landbouw-
productie

Lokaalgedragen
landschap

Nieuw verdien-
vermogen

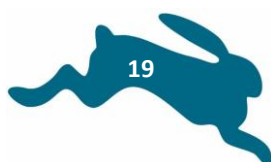
Minder milieu-
impact

Balans in rust en
drukte

Per opgave is hieronder onze stip op de horizon ('Richting 2050') kort beschreven. Hierin staat wat we op hoofdlijnen willen bereiken. Vervolgens wordt in de tabel beschreven welke concrete opgaven we in de periode 2025-2030 willen realiseren. Er is getracht de opgaven concreet te maken, waarbij vaak de concreetheid gezocht is in een procesopgave of door het benoemen van een specifieke locatie of gebied.

Soms zit er overlap tussen de concreet beschreven opgaven. Dit nemen we voor lief. Omdat alles met alles samenhangt is dit niet te vermijden, bovendien zien we hierin kansen: dat opgaven elkaar versterken en synergie wordt gerealiseerd.

Na iedere tabel is ook een indicatie gegeven hoe we de opgave denken te bekostigen. In de laatste paragraaf van dit document 'Financiële hoofdlijnen 2025-2030' wordt een korte toelichting gegeven op de financiële haalbaarheid van het geheel (regulier beheer en de ontwikkelopgaven).

I.A – Bodem- en watersysteem: Robuust in tijden van verandering

Richting 2050

Toewerken naar een robuust bodem- en watersysteem. Een robuust bodem- en watersysteem is er bij gebaat dat natuurlijke processen (weer) meer ruimte krijgen. Door oorspronkelijke watersystemen te herstellen, waardoor minder water onnodig wordt afgevoerd, en het grondwatersysteem weer als spons te gaan benutten. Door de bodemkwaliteit (bodemchemie en bodemleven) te herstellen en verzuring en vermisting tegen te gaan. Door bodem en water sturend te laten zijn in plaats van het huidige gebruik.

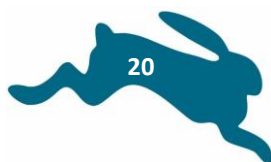
Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Meer water vasthouden;
- Meer organische stof in de bodem;
- Evenwichtsbemesting toepassen, waardoor uitspoeling van meststoffen geminimaliseerd wordt;
- Minimaliseren van gewasbeschermingsmiddelengebruik.

Concrete opgave 2025-2030:

I.A – Bodem- en watersysteem: Robuust in tijden van verandering		
1.	Klimaatadaptatie - omgaan met de effecten van klimaatverandering droger en warmer (zomer), natter en warmer (winter)	
	A	Meer water vasthouden in bodem en ondergrond; minimaal 3 projecten met andere grondgebruikers/-eigenaren en waterschap om meer water in de grond vast te houden (in verbinding met beleidstrajecten als 'Haarvaten op Peil' en 'Elke druppel de grond in'). Specifiek in hogere zandgronden aan de noordoostkant van het werkgebied.
	B	Meer klimaatrobuust bos door revitalisering bestaande bossen en bosuitbreiding binnen de groenblauwe dooradering (kleinschalige bosontwikkeling) (in verbinding met beleidstrajecten als de Bossenstrategie). Uitwerking in nieuw bosbeheerplan dat per 2025 ingaat, waarbij bos een positieve bijdrage levert aan bodemkwaliteit en sponswerking bodem. Specifiek: minimaal 15 ha extra klimaatrobuust bos (omvorming of nieuw aanleg) + nieuw bosbeheerplan in 2025.
	C	Meer ruimte voor beken, weteringen en de IJssel. Initiëren van projecten en/of gebiedsprocessen om zowel droogte als wateroverlast in het oppervlaktewatersysteem beter te kunnen opvangen. Natuurlijke processen daarin ruimte geven, in plaats van technisch ingrijpen. Specifiek: minimaal 2 projecten realiseren.
2.	Bodemkwaliteit	
	A	Verbetering bodemkwaliteit landbouwbodems door inzet op natuurlijke balans bodemchemie en meer bodemleven. Specifiek: percentage organische stof verhogen, gebruik gewasbeschermingsmiddelen verlagen (voor beide begin 2025 concrete doelstellingen bepalen, zie ook opgave II.D)
	B	Meer kennis bodemsysteem. Voor boeren en natuurbeheerders en tot uitvoering krijgen in de praktijk. Voor beleidsmakers, zodat waardevolle bodems voor natuur en landbouw behouden blijven voor de toekomst. Specifiek: inzet op cursussen en trainingen op gebied van bodemkennis.
3.	Ruimte voor natuurlijke systemen	
	A	Inzet op bodem en water sturend. Binnen eigen projecten en bij verzoeken uit de samenleving (woningbouw, infrastructuur, duurzame energie, etc.) als hoeder van een natuurrijk agrarisch cultuurlandschap in ons werkgebied.

€ **Financiering: meeliften op projecten overheden/derden (eigen bijdrage van 10-25%)**
+ benutten rood-voor-groen concepten / KGO (kwaliteitsimpuls groene omgeving)
+ benutten groenblauwe diensten regelingen en agrarisch natuurbeheer

I.B – Biodiversiteit: Krachtige populaties planten en dieren

Richting 2050

Verhogen van de basiskwaliteit natuur van het landelijk gebied. Door het versterken van verbindingen in het landschap zodat soorten zich goed kunnen verspreiden door het landelijk gebied en er zodoende krachtige populaties kunnen ontstaan. Door het versterken de bodembiodiversiteit in landbouwpercelen.

Versterken kwaliteit van specifieke leefgebieden. Langs de IJssel: Natura2000 doelen (overstromingsgraslanden, oobossen) + weidevogels. In het zandlandschap: kwel gerelateerde natuur in natuurlijke laagten, langs weteringen.

Hoofddlijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Toevoeging nieuwe landschapselementen;
- Verhogen bodembiodiversiteit van landbouwpercelen;
- Uitbreiding natuurterreinen langs weteringen en beken en langs de IJssel.

Concrete opgave 2025-2030:

I.B – Biodiversiteit: Krachtige populaties planten en dieren		
1.	Basiskwaliteit natuur in het agrarisch gebied verhogen (natuurinclusieve landbouw)	
	A	Toevoeging nieuwe landschapselementen; bijdragen aan 10% groenblauwe dooradering per km-vak, met langjarige beheervergoeding voor de boeren vanuit derden (overheden, fondsen, bedrijfsleven). Aandachtsgebieden: omgeving Wesepe, Noord van Terwolde.
	B	Meer natuurkwaliteit in landbouwpercelen (onder en boven de grond) met focus op toename van en diversiteit aan kruiden, insecten en (micro)bodemleven.
	C	Behoud boerenlandvogels specifiek in de IJsseluiterwaarden in samenwerking met de Agrarische Collectieven.
2.	Bestaande natuur verbinden en versterken	
	A	Versterking specifieke terreinen en soorten. Uitvoeren adviezen uit de beheerplannen. In het bijzonder voor onze natuurplek: Gooiersmars, Oostermaet, Nijendal, IJsseluiterwaarden.
	B	Toewerken naar klimaatrobuuste natuur, waar de natuur voldoende flexibel is om in het veranderend klimaat te kunnen overleven. Combinaties maken met opgave I.A.
	C	Meer kennis natuur. Natuurmonitoring met vrijwilligers versterken, door het opstellen en uitvoeren van een monitoringsprogramma voor de bossen, natuurterreinen en natuurinclusieve landbouwgronden.
3.	Nieuwe natuur ontwikkelen	
	A	Natuurontwikkeling langs weteringen en beken, waarbij combinatie wordt gezocht met wateropgaven (opgave I.A) en natuurinclusief landbouwkundig beheer (opgave II.A). Specifieke aandachtsgebieden: Zuidrand Deventer, langs de Sallandse weteringen, omgeving Oostermaet.
	B	Natuurontwikkeling in IJsseluiterwaarden t.b.v. Natura2000 opgaven. Specifiek betreft dit planvorming en realisatie van natuurontwikkeling in de Dorperwaarden en Zomerhuiswaarden.

Financiering: meeliften op projecten overheden/derden (eigen bijdrage van 10-25%)

+ benutten rood-voor-groen concepten / KGO (kwaliteitsimpuls groene omgeving)

+ benutten groenblauwe diensten regelingen en agrarisch natuurbeheer

I.C – Cultuurhistorie: Versterken verbinding toen-nu-straks

Richting 2050

Toewerken naar een leesbaar landschap dat de historische ontwikkeling van het landschap vertelt.

Door versterking zichtbaarheid en kwaliteit historische groene structuren, archeologische waarden en rood (bebouwd) erfgoed. Door toevoegen van nieuwe, eigentijdse elementen aan het landschap, in samenhang met het bestaande.

Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Historische landschapsstructuren versterken met nieuwe landschapselementen;
- Archeologische waarden zichtbaar maken;
- Optekenen en vertellen van verhalen over historische landschapswaarden en historisch gebruik;
- Behoud door ontwikkeling historisch bebouwd erfgoed; toevoegen nieuwe functies en verduurzaming.

Concrete opgave 2025-2030:

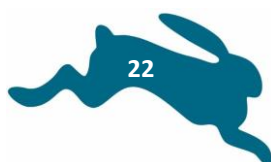
I.C – Cultuurhistorie: Versterken verbinding toen-nu-straks		
1.	Investeren in groen erfgoed (tuinen, parken en historische landschapsstructuren)	
	A	Toevoeging nieuwe landschapselementen (zie I.B) in verbinding met historische landschapsstructuren
	B	Versterken kwaliteit historische parken en tuinen op basis van projecten die benoemd zijn in de recente beheerplannen die gemaakt zijn voor de parken en tuinen
	C	Meer kennis over archeologische waarden binnen terreinen IJssellandschap. Opstellen van een archeologische / cultuurhistorische waardenkaart voor de terreinen. Dit ten behoeve van betere bescherming en instandhouding.
2.	Meer verhalen over natuurrijk agrarisch cultuurlandschap vertellen: lijn toen-nu-straks verbinden	
	A	Optekenen persoonlijke verhalen over het agrarisch cultuurlandschap vroeger en nu.
	B	Landschapsbiografieën uitwerken voor specifieke gebieden in het kader van gebiedsprocessen om toekomstperspectieven 'te aarden' in het verleden.
	C	Verhalen actief delen middels nieuwe technieken (digitale tijdlijnen en verhalenkaarten).
3	Toekomstgericht bebouwd erfgoed	
	A	Verduurzaming van onze panden conform meerjarenprogramma 'Verduurzaming panden' (zie ook II.D)
	B	'Behoud door ontwikkeling' van historische gebouwen en kenmerkende elementen van agrarisch erfgoed. Gebouwen of elementen herstellen en nieuwe functies toevoegen. Inzet op behoud agrarische functie op meest waardevolle historische hoeses met grote huiskavel.

Financiering: meeliften op projecten overheden/derden (eigen bijdrage van 10-25%)

+ benutten rood-voor-groen concepten / KGO (kwaliteitsimpuls groene omgeving)

+ benutten groenblauwe diensten regelingen en agrarisch natuurbeheer

II.A – Ruimte voor landbouwproductie

Richting 2050

Behouden van voldoende ruimte voor landbouwproductie in ons werkgebied met een gezond verdienmodel, in goede balans met de natuurlijke omgeving (minimale milieu impact, gezonde biodiversiteit) en die in staat is met zo min mogelijk grondstofbenutting producten te produceren.

Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

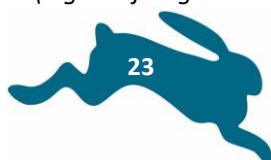
- Behouden hoeveelheid landbouwproductieruimte (=aantal hectare verpacht aan boeren), maar wel met meer verweving van landbouw en natuur en vice versa;
- Betere betaling natuurinclusief bedrijfsmodel, onder andere door externe financiering te vinden voor ecosysteemdiensten die boeren leveren;
- Meer teelten die zorgen voor lage footprint in grondstoffengebruik en uitstoot van schadelijke stoffen (meer plantaardig voedsel, meer biobased (bouw)materialen) met een goed verdienmodel voor de boer en die bij voorkeur lokaal benut worden (b.v. ten behoeve van duurzame woningbouw).

Concrete opgave 2025-2030:

II.A – Ruimte voor landbouwproductie	
1.	Behoud ruimte voor landbouwproductie
A	Inzet op ruimtelijk meest efficiënte invulling bij verzoeken uit de samenleving (woningbouw, infrastructuur, duurzame energie, etc.), zodat landbouwgrond niet onnodig verdwijnt.
B	Vergroten aantal hectares agrarisch medegebruik binnen bestaande en bij ontwikkeling van nieuwe natuur en landschap. Rol van boeren in natuurbeheer verder vergroten (landbouwinclusieve natuur).
2.	Boeren ondersteunen om hun bedrijfsvoering beter in balans te brengen met bodem, water en biodiversiteit (natuurinclusieve landbouw)
A	Ondersteunen van individuele boeren. Eigen stimuleringsregelingen en maatwerk. Extra aandacht voor historische hoeves / erven, omdat deze landschappelijk van grote waarde zijn.
B	Ondersteunen gebiedssamenwerkingen. Stimuleren en faciliteren van gebiedsprocessen en gebiedssamenwerkingen. Specifiek samenwerking (melk)veehouderij en akkerbouw/tuinbouw bevorderen om lokale kringlopen te benutten en versterken.
C	Meer grond. Grond aankopen (ca. 8 ha/jaar) en vrijkomende grond ter beschikking stellen aan bedrijven die daarmee stappen zetten naar betere balans met groene omgeving (milieu en biodiversiteit). Grond wordt gegund aan hen die de 'grootste stap' kan maken met de beschikbaar gekomen grond. Bij voorkeur benutten we kavelruiltrajecten en/of gebiedsprocessen om extra meerwaarde te realiseren.
D	Beter verdienvermogen. Financiering zoeken buiten IJssellandschap voor langjarige vergoeding van ecosysteemdiensten. Verkennen en aanjagen van nieuwe (bij)verdienconcepten.
3.	Verbreding naar teelten met lage footprint EN goed bedrijfsperspectief
A	Meer plantaardige teelten voor menselijke consumptie (richtwaarde: nader te bepalen)
B	Meer teelt biobased (bouw)materialen en grondstoffen voor lokaal gebruik (richtwaarde: 4% van het areaal in 2030)
C	Lokale afzet en korte keteninitiatieven ondersteunen met specifieke aandacht voor de plantaardige teelt en biobased bouwmaterialen.

€ *Financiering: eigen middelen voor grondaankoop*

+ *meeliften op projecten overheden/derden (eigen bijdrage van 10-25%)*

II.B – Lokaal gedragen landschap

Richting 2050

Bewoners van ons werkgebied voelen zich verbonden met de groene omgeving, zetten zich ervoor in en gebruiken deze met respect. Door contact tussen IJssellandschap en bewoners te versterken. Door stad en land sterker te verbinden op concrete waarden (voedsel, gezondheid).

Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Versterken stad-land verbinding;
- Versterken gevoel van lokaal eigenaarschap;
- Uitdragen van belang landschap middels verhalen en ontmoetingen.

Concrete opgave 2025-2030:

II.B – Lokaal gedragen landschap		
1.	Versterken stad-land verbinding	
	A	Diverse(re) groepen uit de samenleving verbinden met IJssellandschap (landschap als spiegel van deze tijd, en daarmee diversiteit van de huidige inwoners van Deventer e.o.). Meer contactmomenten faciliteren, b.v. groene gesprekken in wijken of dorpen. Specifiek: minimaal 2 projecten realiseren waarmee we onze verbindingen verbreden.
	B	Initiatieven van actieve bewoners stimuleren en faciliteren t.b.v. natuurlijk agrarisch cultuurlandschap met verbinding tussen boer en burger, waarbij bewoners zelf een rol spelen in beheer en onderhoud. Behoud huidige vrijwilligersgroepen door focus op nieuwe aanwas.
	C	Ontwikkeling Fonds Bijzondere projecten IJssellandschap voor giften en schenkingen aan IJssellandschap. Meer zichtbaarheid mogelijkheden en resultaten van dit fonds. Actieve fondsenwerving om budget van het fonds te laten groeien.
2.	Versterken gevoel van lokaal eigenaarschap en verantwoordelijkheid voor het landschap	
	A	Experimenteren met nieuwe vormen van samenwerking om omwonenden meer te betrekken bij natuur- en landschapsbeheer waardoor invloed én inzet omwonenden vergroot. Inspiratie en ervaring Marke Gorsselse Heide benutten.
	B	Private MVO (maatschappelijk verantwoord ondernemen) investeerders uit eigen regio verbinden aan onze opgaven of die van onze boeren en andere ondernemers.
2.	Uitdragen belang van een groene omgeving	
	A	Verhalen over een natuurlijk agrarisch cultuurlandschap en over IJssellandschap uitdragen Investeren in (unieke) manieren om verhalen onder de aandacht te brengen, in diverse vormen via diverse eigen kanalen en via derden. Inclusief verhalen aanvullend op onze wandel- en fietsroutes.
	B	Activiteiten in het landschap organiseren of faciliteren voor diverse doelgroepen (leeftijden, stad en dorp, sociaalmaatschappelijke achtergronden). Waar mogelijk in samenwerking met onze boeren, andere ondernemers en partners.
	C	IJssellandschap Symposium. Minimaal 2 keer een groot evenement / symposium voor doelgroep bestuurders, beleidsmakers en professionals.

€ *Financiering: eigen middelen + gezamenlijke fondsenwerving met initiatiefgroepen*

II.C – Nieuw verdienvermogen

Richting 2050

Het financieel model van IJssellandschap verbreden. Het huidige model, inkomsten uit landbouw worden benut om natuur en landschapsbeheer en -ontwikkeling te financieren, is op de lange termijn niet houdbaar. De landbouw zal meer natuurinclusief worden, waardoor het opbrengend vermogen per hectare van onze gronden daalt. Richting 2050 is daarom een omvorming nodig naar nieuw verdienvermogen of optimalisatie van onze bezittingen (wat houden we wel of niet zelf in beheer). Meer diversiteit in verdienvermogen zal voor volgende generaties zorgen voor een gezonde financiële basis.

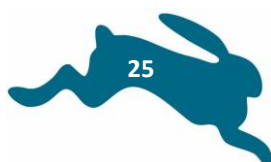
Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Verbreding boerenbedrijven naar een diverser plattelandsondernemerschap;
- Optimaliseren bezittingenportefeuille (toevoegen, afsloten, ontwikkelen) op basis van landschappelijk en financieel rendement;
- Benutten maatschappelijke opgaven voor nieuwe functies op onze grond en in onze gebouwen (en daarmee verdienvermogen) met draagvlak van de samenleving.

Concrete opgave 2025-2030:

II.C – Nieuw verdienvermogen		
1.	Sterke afhankelijkheid van landbouwopbrengsten verkleinen	
	A	Toevoegen van bredere economische dragers aan onze bezittingen door nieuwe functies, nieuwe vormen van gebruik van het landschap (grond en gebouwen)
	B	Ruimte bieden aan innovatieve pilots met (landbouw)ondernemers
2.	Optimalisatie van het verdienvermogen onze bezittingen	
	A	Afweging op optimaal landschappelijk en financieel rendement als maatstaf om bezittingen toe te voegen, af te stoten of te ontwikkelen. En hier actief uitvoering aan geven, o.a. het beoogd afstoten van landschappelijk (cultuurhistorisch) minder waardevolle woningen op erfpacht.
	B	Nieuw verdienvermogen door benutten van belangrijke maatschappelijke wensen, b.v. woningbouwlocaties. Mits landschappelijk passend en ruimtelijk efficiënt (geen onnodig verlies aan landbouwgrond).
	C	Herontwikkeling vrijkomende erven (2-5 stuks). Inzet is financieel rendement, waar mogelijk met extra maatschappelijk rendement (wonen voor diverse doelgroepen of ondernemerschap dat gerelateerd is aan onze missie). Deels in eigen ontwikkeling, deels (via erfpacht met landschappelijke randvoorwaarden) derden ruimte geven om te ontwikkelen.

€ *Financiering: eigen middelen + gezamenlijke initiatieven met ondernemers + fondsenwerving*

II.D – Minder milieu-impact

Richting 2050

De uitstoot van schadelijke middelen in het milieu richting 2050 sterk verminderen. Ten behoeve van een schone bodem en schoon water, ten behoeve van de biodiversiteit, maar ook ten behoeve van de onze eigen gezondheid. Door minimaliseren van uitspoeling van meststoffen en het minimaliseren van gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Door het verlagen van de uitstoot van klimaatgassen (CO₂ en methaan) conform het Parijs akkoord.

Hoofdpijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Reduceren van CO₂ en methaan;
- Minimaliseren gewasbeschermingsmiddelen;
- Minimaliseren uitspoeling van meststoffen;
- Bijdragen aan de ambitie van een Drinkbare IJssel in 2051.

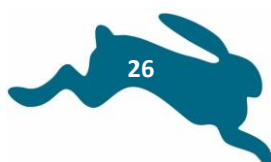
Concrete opgave 2025-2030:

II.D – Minder milieu-impact		
1.	Verlaging klimaatbijdrage uit het IJssellandschap door CO₂- en methaanreductie	
	A	Isoleren en verduurzamen van onze gebouwen. 30 gebouwen/erven tot en met 2030 naar bij voorkeur energielabel C of lager, minimaal naar energielabel D.
	B	Bijdragen aan verduurzaming energieproductie en besparing. Aanbieden van duurzaamheidsleningen of -kortingen aan onze ondernemers en bewoners (maatwerk). Door ondersteuning van initiatieven grootschalige energieproductie mits passend bij onze visie IJssellandschap in wind en zon .
	C	Bijdragen aan minder methaan: ondersteunen van onze boeren op weg naar lagere methaanuitstoot. Maatwerk.
2.	Vermindering milieu-impact landbouw op bodem, grondwater en IJssel (zie ook opgave I.A)	
	A	Minimalisatie gebruik gewasbeschermingsmiddelen. Stimulering mechanische onkruidbestrijding bij onze boeren, biologische teelt en andere gewassen, middels stimuleringsregelingen en kennisverspreiding. (begin 2025 concrete doelstelling bepalen)
	B	Minder uitspoeling van meststoffen. Stimulering evenwichtsbemesting en biologische teelt, middels stimuleringsregelingen en kennisverspreiding. (begin 2025 concrete doelstelling bepalen)

€ *Financiering: stimuleringsregelingen met eigen middelen*

+ inzet op vergoedingen ecosysteemdiensten / projecten overheden/externen

+ verduurzaming panden en duurzame energieopwekking: ±50% IJssellandschap, ±50% huurders/pachters

II.E – Balans in rust en drukte

Richting 2050

Voldoende beleefbare groene ruimte voor het groeiend aantal recreanten en kwetsbare natuur ontlasten. Het aantal inwoners van ons werkgebied blijft groeien richting 2050, naar verwachting 5-10%. De hoeveelheid beleefbare groene ruimte zal daardoor ook met minimaal 5-10% moeten groeien, met name in de stads- en dorpsranden. Daarnaast zal bescherming nodig zijn van de kwetsbare natuur en zullen meer rustgebieden moeten worden toegevoegd, om de kwaliteit van de natuur te borgen.

Hoofdlijnen inzet IJssellandschap richting 2050:

- Nieuwe beleefnatuur rond de stad;
- Meer rustgebieden voor planten en dieren, waar minder of zelfs geen mensen welkom zijn;
- Bewustwordingsacties om bewustwording van de kwetsbaarheid van natuur te vergroten.

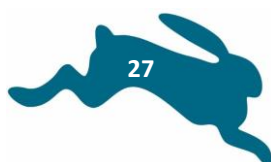
Concrete opgave 2025-2030:

II.E – Balans in rust en drukte	
1.	Ruimte voor rust
A	Zoneringskaart rust en drukte per landgoed ontwikkelen.
B	Geen nieuwe routes in bestaande natuur. Huidige routenetwerk volstaat voor de beleving. We zijn terughoudend bij verzoeken om uitbreiding van de routenetwerken, om rustige zones te behouden. Eventuele nieuwe beleefnatuur biedt wel ruimte en kansen.
C	Verkenning mogelijkheden toevoegen rustgebieden. Mogelijk zelfs gebieden waar niet beheerd wordt, bij voorkeur gecombineerd met ecoruïnes, waardoor koppeling met cultuurhistorie gelegd wordt.
2.	Ruimte voor beleving
D	Verkenning mogelijkheden toevoegen beleefnatuurgebieden. Bij huidige drukke gebieden en in combinatie met nieuwe woningbouwlocaties. Met partners (overheden) vormgeven van nieuwe beleefnatuur, waar mogelijk te combineren met nieuwe (bij)verdienmodellen voor boeren.
3.	Bewustwording bezoekers vergroten van kwetsbaarheid natuur
A	Jaarlijkse campagne in het broedseizoen om relatie gedrag bezoekers en kwetsbaarheid natuur (o.a. doelgroep hondenbezitters).
B	Aangrijpen van contactmomenten met specifieke publieksgroepen bij activiteiten en evenementen (verbinding met opgave II.C).

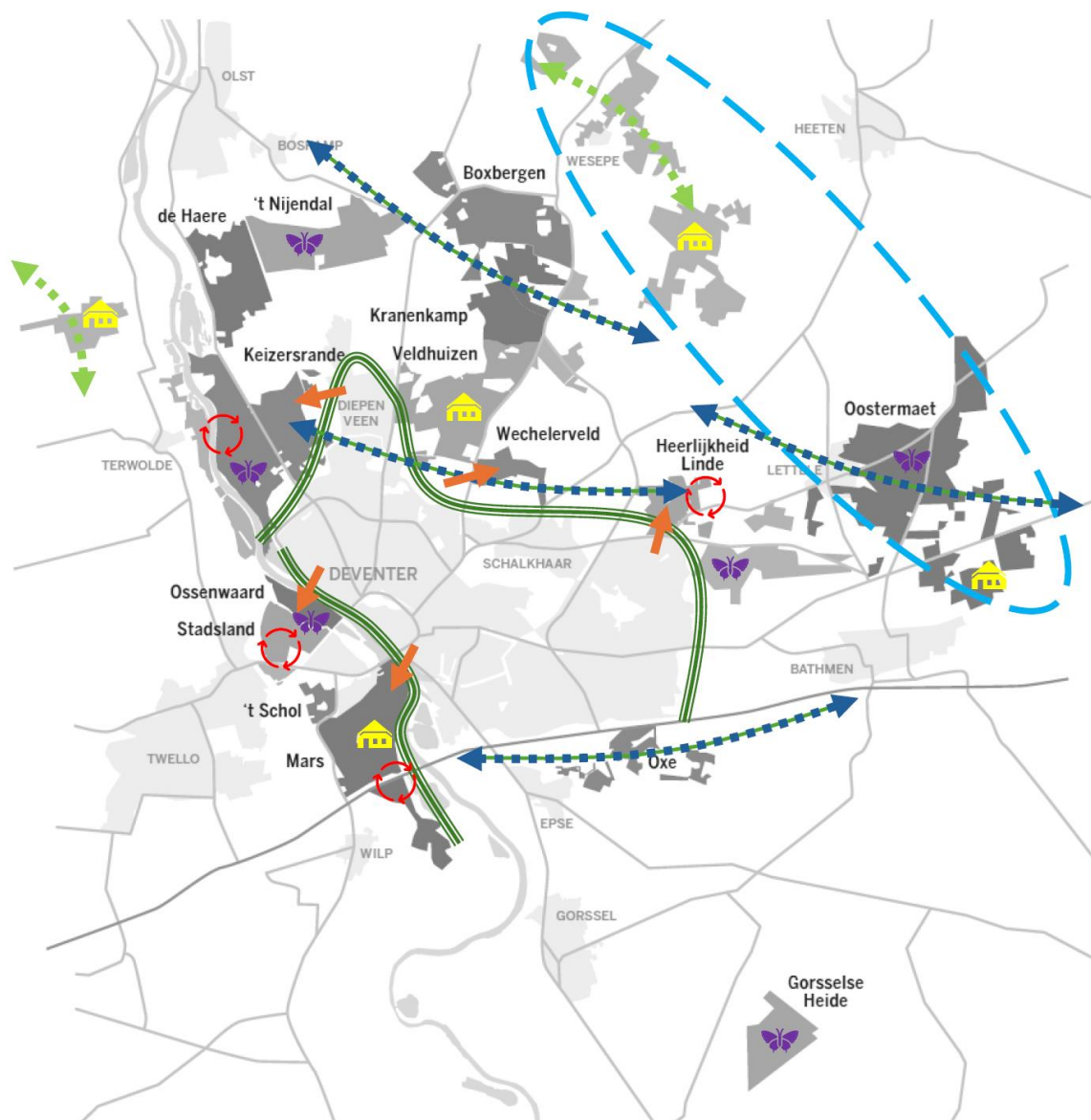
Financiering: eigen middelen

+ meeliften op projecten overheden/derden (eigen bijdrage van 10-25%)

Overzichtskaart prioriteiten 2025-2030

In onderstaande kaart hebben we getracht op hoofdlijnen onze belangrijkste prioriteiten aan te geven. Deze kaart is per definitie niet volledig, maar geeft een indruk waar de belangrijkste prioriteiten liggen en waar we graag de samenwerking met onze partners aangaan op betreffende opgaven.

- Prioriteitsgebieden voor toevoegen nieuwe landschapselementen in kader van 10% groenblauwe dooradering
- Prioriteitsgebieden voor inzet op natuur en water / nieuwe natuur langs wateringen
- Prioriteitsgebied voor vasthouden van (grond)water
- Locaties waar gewerkt wordt aan pilots voor kringlooplandbouw / gebiedsprocessen
- Locaties met veel druk vanuit bebouwd gebied op groene omgeving
- Zone waar behoefte is aan meer mogelijkheden om natuur en landschap te kunnen beleven
- Waardevolle historische agrarische hoeses / hoevecomplexen
- Natuurparels IJssellandschap

Financiële hoofdlijnen 2025-2030

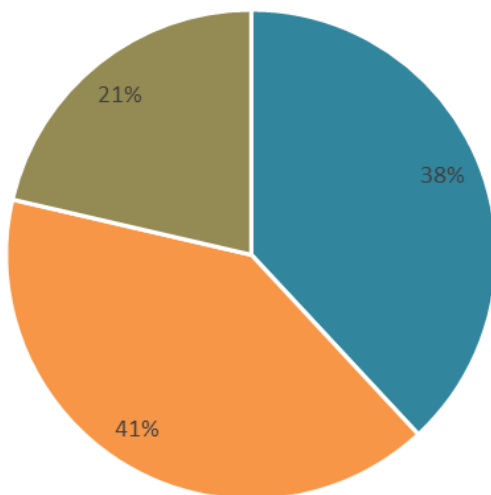
IJssellandschap is een ANBI stichting (Algemeen Nuts Beogende Instelling). Dit betekent dat alle financiële inkomsten uiteindelijk besteed worden aan onze missie. In deze paragraaf lichten we op hoofdlijnen toe hoe we verwachten dat inkomsten en uitgaven er in de periode 2025-2030 er uit zullen zien en welke bijdragen we jaarlijks uit onze exploitatie aan ons investeringsbudget kunnen toevoegen en waar we deze aan willen gaan besteden.

Verwachtingen m.b.t. jaarlijkse exploitatie

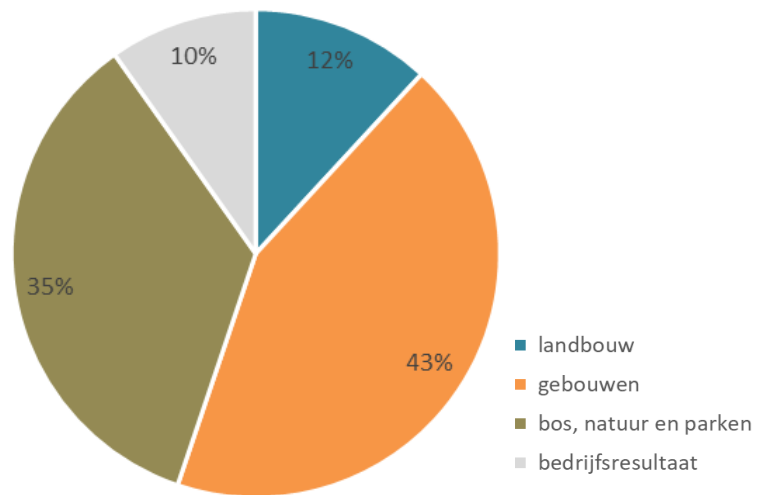
De totale jaarlijkse inkomsten van IJssellandschap zullen de komende jaren gemiddeld ca. 4.000 kEURO per jaar zijn. Wij verwachten dat we daarvan 90% nodig hebben voor regulier beheer, stimuleringsregelingen en kleine projecten voor versterking bestaande kwaliteit. De resterende 10% (bedrijfsresultaat) sparen we op in onze 'spaarpot': ons investeringsbudget. Naast deze 10% bedrijfsresultaat wordt ongeveer een zelfde bedrag uit rentebaten en baten uit deelnemingen en beleggingen jaarlijks toegevoegd aan dit investeringsbudget. Het investeringsbudget zetten we in voor groot onderhoud, verduurzaming / investering in gebouwen en grond, én projecten en ontwikkelingen die voortkomen uit hierboven beschreven opgaven.

Op hoofdlijnen verwachten we dat voor de periode 2025-2030 de verhouding tussen inkomstensoorten en uitgavensoorten min of meer gelijk blijft aan de huidige situatie, zoals gevisualiseerd in onderstaand diagram. Dat betekent dat de inkomsten uit gebouwen de kosten van het beheer van de gebouwen dekken. En dat de landbouwinkomsten het beheer van bos, natuur en parken dekken en daarnaast zorgt voor het positieve bedrijfsresultaat dat jaarlijks naar het investeringsbudget vloeit.

Verdeling Jaarlijkse Inkomsten

Verdeling Jaarlijkse Kosten

Verwachtingen m.b.t. investeringen

Vanuit het investeringsbudget willen we in de periode 2025-2030 met name inzetten op aankoop landbouwgrond (3,6 mEURO) (opgave II.A) en het verduurzamen van onze panden (2,4 mEuro) (opgave II.D). Dit naast de doorlopende vervangingsinvesteringen, renovatie en geplande investeringen in groot onderhoud.

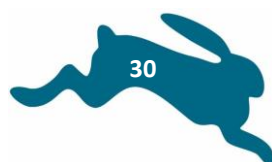
De verduurzaming van onze panden is een opgave van zowel pachters/huurders als IJssellandschap. Wij investeren hier samen in met onze pachters/huurders, zo nodig ondersteunen wij hen met aantrekkelijke duurzaamheidsleningen.

De investeringen in landbouwgrond zorgen ervoor dat het onze boeren goed gaat, maar hebben ook als doel om meer ruimte te krijgen om het fundament van het landschap te versterken. Denk hierbij aan het bieden van vervangende grond om water- en natuuropgaven op landbouwgrond te kunnen compenseren. Voor de opgaven voor het fundament (I.a, I.b, I.c) hebben we verder in totaal 600 kEURO beschikbaar. Deze middelen willen we combineren met budgetten van overheden, omdat we zien dat deze opgaven aansluiten bij het Nationaal en Provinciaal programma Landelijk Gebied en de gemeentelijke visies op ontwikkeling van een economisch en ecologisch duurzaam landelijk gebied. Onze inzet is om vanuit onze eigen inzet (600 kEURO) te komen tot een totale projectomvang van minimaal 2,5 mEURO voor de periode 2025-2030.

Voor de opgaven voor waardevol en passend gebruik (II.A tot en met II.E) hebben we 200 kEURO beschikbaar (naast de investeringen in landbouwgrond en verduurzaming gebouwen). Ook deze budgetten zouden we graag combineren met middelen van partners die dezelfde opgave hebben, maar we verwachten hierin minder mogelijkheden. We benutten hierin de kansen die zich voordoen.

De beoogde totale investeringen van 6,8 mEuro voor de periode 2025-2030 zijn dusdanig groot dat we ook zullen moeten desinvesteren. We kiezen er voor om enkele landschappelijk minder waardevolle panden te vervreemden (op erfpachtbasis). Daarnaast zullen we landbouwgrond afwaarderen passend bij water- en natuuropgaven én de agrarisch bedrijfsvoering. Afwaardering zien wij bij voorkeur naar een vorm van landschapsgrond waarop natuurinclusieve landbouw of landbouwinclusieve natuur mogelijk blijft.

IJssellandschap heeft continu een kasreserve beschikbaar om grote investeringen uit de vrije middelen direct te voldoen. Gezien het feit dat IJssellandschap bij investeringen in haar doelstelling laag of geen rendement behaalt is investeren met vreemd vermogen en een rente- en/of aflossingsverplichting niet gewenst.

Bijlagen

[Link naar Meerjarenvise LAND GOED 2019-2024 \(volledig\)](#)

[Link naar Meerjarenvise LAND GOED 2019-2024 \(publiekssamenvatting\)](#)

[Link naar energievise 'Ijssellandschap in wind en zon'](#)

